

"De symbiose tussen zelforganiserende gemeenschappen en het sociale domein. Maar hoe dan?"

Op 8 april jongstleden organiseerde ActiZ Jeugd een bijeenkomst met als titel "De symbiose tussen zelforganiserende gemeenschappen en het sociale domein. Maar hoe dan?".

ActiZ Jeugd heeft in 2023 haar strategische koers gepubliceerd "[Samen investeren in jeugd en gezin. Een kompas om te komen tot bondgenootschap voor gezonde generaties](#)". Het kompas schetst de maatschappelijke opgaven waar we voor staan en zeven uitgangspunten voor het maatschappelijke debat. Want de betaalbaarheid en toegankelijkheid van de zorg staat onder grote druk. En dus moeten we veel meer inzetten op preventie, informele zorg en zelforganiserende gemeenschappen. De lokale gemeenschap wordt bepalend voor onze samenleving. Maar hoe sluiten we daar zo effectief mogelijk op aan? Welke rol heeft de jeugdgezondheidszorg en de jeugdhulp in de samenwerking tussen informele en formele zorg? Hoe kunnen gemeenten en andere partijen hierop sturen? Deze vragen stonden centraal tijdens de bijeenkomst.

We trapt af met twee sprekers, Thijs van Mierlo, directeur LSA Bewoners, en Marius Buiting, directeur NVTZ.

"Zorg en ondersteuning in het dagelijks leven is nog steeds het domein van professionals, als ik dat tot mij door laat dringen dan schrik ik daarvan...", zo begon Thijs van Mierlo, directeur LSA Bewoners, zijn pleidooi om te investeren in gemeenschapsleven. *"Want zorgen voor elkaar is niet enkel een professionele taak, het hoort bij het leven van mensen, het hoort bij het samen leven in Nederland"*.

Het sturen op burgers die meer voor elkaar kunnen betekenen op het gebied van zorg en ondersteuning heeft hernieuwd aandacht gekregen in akkoorden als IZA, GALA en WOZO. "Hernieuwd" omdat het ook al één van de doelen bij de decentralisaties in 2015 was. Echter, tot op heden is het niet goed gelukt om het samenspel tussen formele en informele zorg goed vorm te geven. Oorzaken hiervoor liggen onder meer in het feit dat het 'systeem' nog altijd leidend is en zaken als marktdenken, juridische zekerheden, top down sturing niet aansluiten bij de intrinsieke waarde en intrinsieke behoeften van gemeenschappen. Het denken over zorgzame gemeenschappen wordt nog te veel gedomineerd door een professioneel discours. Dat is ook de boodschap van het [essay](#) dat LSA bewoners liet schrijven door Piet Heijn Peters.

En dat is zonde, zo zegt Thijs. De kracht van deze gemeenschappen ligt immers op het gebied van welzijn. Gemeenschappen zijn ecosystemen en bestaan in allerlei vormen en maten: van buurten tot voetbalclubs. Het gaat volgens Thijs om het *gemeenschapsleven*. Onderdeel zijn van een gemeenschap verhoogt levenskansen, veiligheidsgevoel, kansen om gezond op te groeien, het zorgt voor samenhang en samenredzaamheid. De kracht van lokale gemeenschappen zit in het voorkomen van isolement en eenzaamheid, in het vroeg signaleren van problemen. Allemaal gebaseerd op vertrouwen, ervaring en nabijheid. Elementen die in de zorg ook bepalend zijn voor de ervaren kwaliteit.

Na het inspirerende verhaal van Thijs van Mierlo nam Marius Buiting ons mee in de geschiedenis van de VOC en hoe governance (besturen en beheersen, verantwoordelijkheid en zeggenschap) daar is ontstaan en doorontwikkeld. Governance was en is nodig en heeft ons veel gebracht, maar inmiddels zijn we erin doorgesloten. In de zorg zien we terug dat governance, protocollen, regels en efficiency ertoe hebben geleid dat het steeds moeilijker is voor zorgprofessionals om echt te luisteren. Professionele adviezen sluiten ook niet meer aan bij de leefwereld van mensen. Mensen met een lage SES zijn vaak zieker. Maar zou het ook aan de adviezen kunnen liggen? *"We zien dat als er een actieve gemeenschap is mensen gezonder zijn"*.

Een voorbeeld dat Marius Buiting aanhaalde is [Gezond Beverwaard](#). Vanuit actiegericht onderzoek, is een brug geslagen tussen school, de thuissituatie en programma's in de wijk. Vanuit het belang van het kind helpt een coach, ouders 'achter de voordeur' om de kansen op een goede gezondheid en talentontwikkeling te vergroten. Het waren niet de professionele adviezen die hielpen. Maar de sociale en fysieke leefomgeving die van invloed zijn op gezond gedrag van kinderen.

Parels en puzzels: workshops

Aan de hand van twee praktijkgerichte onderzoeken is in workshops verder gesproken over de do's and don'ts bij communitybuilding en de "parels en puzzels" van het versterken van gemeenschappen en de verbinding met de professionele wereld.

Eén van de bijdragen was van *Jolanda Sonneveld, onderzoeker en sr. projectmanager Sociaalwerk Nederland, en Floor van Berkel, directeur R-Newt*. Zij namen ons vanuit onderzoek en praktijk mee in hoe het jongerenwerk bijdraagt aan het versterken van sociale kwaliteit en sociale gemeenschappen. De presentatie is [hier](#) terug te vinden.

De andere workshop werd ingeleid door *Mark van Dijk, docent onderzoeker social work Hogeschool Inholland*. Hij nam ons mee in zijn onderzoek naar Triple Treat. Een mooi voorbeeld van een zelfgeorganiseerde community waar jongeren elkaar helpen zonder er direct iets voor terug te verwachten. De presentatie is [hier](#) terug te vinden.

Na de workshops is in een paneldiscussie met (v.l.n.r.) Radboud Engbersen (Movisie), Laura Hoogstraten (Wethouder gemeente Zeist, Vollenhove Vooruit), Thijs van Mierlo (LSA Bewoners), Jan Smelik (Austerlitz Zorgt/ Nederland Zorgt voor Elkaar) en Marius Buiting (NVTZ) gereflecteerd op de uitkomsten.

Belangrijke parels (wat gaat goed/ wat is er nodig):

Wat heeft de gemeente en de gemeenschap te doen:

De kracht van gemeenschappen is de intrinsieke motivatie, de zelfregie, het onderlinge vertrouwen, betrokkenheid, laagdrempeligheid en impact. Meestal is het ook inclusief. Om gemeenschappen te versterken is het van belang dat er ruimte is voor gemeenschappen om te floreren. Hier is een belangrijke taak voor gemeenten weggelegd. Dit zit in verschillende factoren. Bijvoorbeeld de fysieke omgeving: er moet ruimte zijn om elkaar te ontmoeten. Maar ook financieel: eenvoudige toegang tot middelen om iets te kunnen organiseren is van belang. Zorg als gemeente daarom voor onafhankelijke geldstromen die niet in ingewikkelde regelgeving zijn gevat.

Regelgeving moet juist eenvoudig zijn en niet verstikkend of belemmerend. Uit het onderzoek (Mark van Dijk, InHolland) blijkt ook dat sleutelfiguren of ambassadeurs heel belangrijk zijn om een gemeenschap ofwel een 'community' te laten slagen. Sleutelfiguren binnen gemeenschappen hebben een sociale status, krijgen vertrouwen en hebben daarmee veel invloed. Geef sleutelfiguren binnen gemeenschappen dan ook de ruimte om hun rol te pakken en ga uit van vertrouwen. Vraag inwoners wat zij kunnen bijdragen in hun eigen directe leefgebied en omgeving. "*Wanneer we mensen vragen iets te brengen blijkt er veelal overvloed te zijn. Wanneer we mensen vragen wat zij nodig hebben is er schaarste*" (Marius Buiting, directeur NTVZ).

Hoe kan de formele zorg hierop aansluiten (want het startpunt ligt bij de gemeenschap en niet andersom):

Voor professionals geldt: ga de wijk ik in. Want daar gebeurt het! Er is een afnemend vertrouwen in instituties en de overheid (versterkt door de COVID-19-pandemie). Dit vraagt om het herwinnen van vertrouwen. Dit kan alleen door relaties op te bouwen en te luisteren naar wat mensen echt bezighoudt, wat hen drijft en wat ze nodig hebben. Zorgprofessionals zijn in de afgelopen decennia getraind om te werken volgens protocollen en richtlijnen en mensen vanuit hun professie te 'vertellen' wat goed voor hen is. Oprecht luisteren en horen wat iemand nodig heeft is daarmee niet voor alle professies meer vanzelfsprekend. Ook is efficiency steeds meer het adagium met weinig tijd voor een goed gesprek. Dit draagt allemaal niet bij aan 'de bedoeling' en doen wat goed is. Dit is wel waar we naartoe moeten in de verbinding met lokale gemeenschappen. Echt luisteren. Aansluiten bij de leefwereld van jeugd en gezin. Meer denken vanuit het collectief in plaats van het individu. En ook samen met hen uitkomsten bespreken en evalueren. Alleen dan weet je of je het goede doet. Aan bestuurders en management in zorg de taak om professionals deze ruimte te bieden.

*Welke **puzzels** hebben we nog op te lossen:*

Er zijn inmiddels al tal van voorbeelden waar zorgzame gemeenschappen actief zijn, waar gemeenten ruimte bieden aan inwoners, hen faciliteren en stimuleren, en waar zorgprofessionals de verbinding weten aan te gaan en een gelijkwaardige relatie creëren. Tegelijkertijd zien we ook dat dit nog geen gemeengoed is en het afhangt van personen. Continuïteit, goed onderhoud en het uitbreiden van dit soort initiatieven is nog een puzzel.

Vervolg

Het was een inspirerende bijeenkomst met diverse partijen en mooie verbindingen. Er zijn nog wel puzzels te kraken. ActiZ Jeugd komt dan ook graag met een vervolg in samenwerking met de andere partners in zorg en welzijn voor jeugd en gezin. Samen investeren in jeugd en gezin!